

Formuleren van school specifieke waarden

Uit: Veugeliers, W. M. M. H., Stolk, V. J., & Bron, J. (2015). *Op zoek naar gedeelde waarden. Handreiking waarden en burgerschapsvorming op scholen*. Enschede: SLO.

De school als waardengemeenschap

De waarden van een school worden vastgesteld:

- door schoolparticipanten (leraren, schoolleiders, leerlingen en ouders),
- in samenhang met de identiteit van de school,
- binnen de grenzen van de Nederlandse basiswaarden.

De 'waardendriehoek' (figuur 1) geeft dit visueel weer.

Figuur 1: Waardendriehoek

Om school specifieke waarden op te sporen is het nodig om een verbinding te maken met de basiswaarden van de Nederlandse samenleving (vrijheid, gelijkheid en solidariteit) en de waarden die volgen uit de levensbeschouwelijke of pedagogische identiteit van de school (bijvoorbeeld Dalton of Jenaplan, etc.). Participanten (zie figuur 1) van een school kunnen met elkaar in dialoog gaan en waarden formuleren die passen bij de school. De uitkomsten staan niet van tevoren vast maar kan door reflectie en dialoog leiden tot nieuwe inzichten, meer overeenstemming en waardering voor verschillen.

Stap 1. Inventarisatie van school specifieke waarden

Afhankelijk van het doel van de waardenontwikkeling kan het van belang zijn om ook ouders en leerlingen te betrekken. Hieronder volgen enkele mogelijke aanpakken om opvattingen over waarden te inventariseren.

A: Dagboek.

Ga de school rond en noteer wat je tegenkomt aan waarden die bevorderd of juist niet bevorderd worden. Dit kan ook door leerlingen gedaan worden en/of ouders. Je kunt bijvoorbeeld voor een bepaalde periode een dagboek bijhouden waarin je concrete situaties en voorvallen noteert en welke waarde(n) je daaraan kunt koppelen.

B: Hoorzitting.

Enkele deelnemers (inbrengers) van de groep/team wordt gevraagd om in een beperkt aantal minuten de belangrijke waarden voor de school te noemen. Het beperkte aantal minuten dwingt je keuzes te maken. De inbrengers worden vervolgens uitgedaagd door een 'hoorzitting-team' om de waarden op een concreet niveau uit te werken. Het hoorzittingsteam 'hoort' en op basis van de input van de deelnemers wordt een document gemaakt met de waarden die volgens hen van kracht zijn op de school. Eventueel kan via wederhoor worden doorgevraagd bij de inbrengers, om de betekenis van wat ze zeggen helderder te krijgen.

C: Lijst.

In een gemeenschappelijke of digitale ruimte kan een lijst worden opgehangen met een groot aantal waarden waar leraren, leerlingen en ouders punten over mogen verdelen wat zij als de belangrijkste waarden zien. Het is zinvol om de waarden concreet uit te werken, zodat ieder een goed beeld heeft van waar de waarden in de praktijk op neer komen. Alternatief kan zijn om een praktisch voorbeeld te vragen van de waarden op de lijst aan diegene die de punten heeft toegekend. Er kunnen ook waarden worden toegevoegd aan de lijst.

Stap 2. Dialoog & consensus

Na het inventariseren van opvattingen over waarden is het nodig dat hierover een dialoog wordt gevoerd. Vragen als: hoe verhouden de geïnventariseerde waarden zich tot de

waarden die volgens de gespreksgenoten zelf passen bij de school? Verschillen de waarden die genoemd zijn door de verschillende groepen participanten en hoe zijn die verschillen (en overeenkomsten) te verklaren? Wat zijn de belangrijkste waarden voor de school? Hoe zijn de waarden te vertalen in concretere normen en gedragsregels (of omgekeerd)? Het streven daarbij is telkens tot overeenstemming of consensus te komen. De twee hieronder beschreven methoden kunnen als hulpmiddel dienen voor de gesprekken:

Waardenspel.

Er zijn kaartspellen beschikbaar die kaarten bevatten met waarden erop. Eventueel kan een selectie gemaakt worden die aansluit bij de waarden die uit de inventarisatieronde zijn gekomen. Een spelmogelijkheid is dat spelers de kaarten waarvan zij vinden dat die niets met de school te maken hebben, terzijde schuiven. De overgebleven kaarten worden vervolgens in groepjes gerangschikt. Van die groepjes wordt telkens die kaart gekozen die het best de essentie weergeeft. Van de uitgekozen kaarten kunnen er bijvoorbeeld rijtjes van zes worden gelegd. De minst toepasselijke daarvan kan vervangen worden voor een van de andere uitgekozen kaarten. Als alle kaarten langsgekomen zijn, moeten er (bijvoorbeeld) zes kaarten over zijn gebleven (zie bijvoorbeeld www.waardenspel.nl; zie ook Leeman, Wardekker en Majoor (2007) voor een kaartspel voor het benoemen van pedagogische kwaliteiten).

Citeerbare citaten.

Deze strategie is bedoeld om het gesprek over waarden aan te gaan in de klas, maar kan ook schoolbreed worden toegepast. Leerlingen, leraren, schoolleiders en indien mogelijk ouders verzamelen citaten die waarden illustreren die bij hen passen (eventueel bij hun culturele achtergronden) en die zij belangrijk vinden voor de school. Het is aan te bevelen om op basis van de bij de inventarisatiefase verzamelde waarden (stap 2) citaten beschikbaar te stellen. De ingebrachte citaten kunnen worden gegroepeerd en voorgelegd aan kleine groepen. Die kunnen erover in gesprek gaan en citaten kiezen die waarden uitdrukken die zij vinden passen bij de school. Een voordeel van in citaten verpakte waarden is de communicatiebaarheid onder een brede doelgroep.